

הכאב שבאמנות לאמת

ב עמוד 37 של גיליון זה של "ימים ולילות" מתפרסמת רשימתו של משה נתן, אחת — בשואה, השניה — לא. זוהי אחת ממאות רשימות הביקורת, המסרת והמאמרים שפרסם משה נתן בעתון זה שבוע בשבוע, בשמונת שנות עבודתו ב"מעריב".

כאשר הגיש את תרומתו לרשימה לפרסום, לא ניהש הוא ולא ניהש איש, כי תהיה זו רשימתו האחרונה. היו לו תכניות רבות למסעות ולפריסום ספרו, שעסק בכתיבתו. הוא לא ניהש שבועה שמאמרו יוצק בשורתו והוא יחצה את הכביש לתוכו במעבר החציה ליד ביתו, תגיע מכונית דוהרת ותקפח את חייו. משה נתן ידע את המוות. הוא כתב ספר שזיכה אותו בפרס ספרותי, שכל כולו רווי מאבק על חיים ומוות — ספרו, "המלחמה על ירושלים". בטקס קבלת פרס ירושלים לספרות, שהוענק לו על ספרו, סיפר משה נתן בין השאר:

"ביום השני למלחמה הגיחה ברחוב צלאחאדין שירה של אוטובוסים, שנעמדה בסעות ליד מלון, ריבולי — ממש אל מול הלוע הפעור של מקלעי הלגיונרים, אשר שלטו על האזור שליטה מוחלטת, מן העמדות הבנויות על שער חורדוס. אנשי השירה חולצו בדרך נס על ידי הצנחנים, שתבצרו במלון, ריבולי. פעולת החילוץ נעשתה תחת אש, שקרעה אנושות בגולני של אחד הצנחנים. עם הזמן התברר לי דרושה לפצוע באופן דחוף אלונקה, כדי שיוזן אותו למקום שבו אפשר יהיה לטפל בו. הדרך היחידה להשיג אלונקה הייתה לשלוח חייל לאחד האוטובוסים, אך איש עדיין לא העז לחצוץ זאת בפה מלא, שכן האוטובוס הותקף באש בלתי פוסקת שנקבה

אווו בכברה. רק מאוחר יותר, כשעלה החשד, כי אחד מחיילי השירה נשאר לכוד באוטובוס, הוחלט לשלוח לשם חייל כדי לחלץ אותו — וגם כדי להביא אלונקה. התנדבו שניים — שלאחד מהם קראו חיים, חיים נעמד בקצה האכסדרה של המלון, ויזק בקפוצית-בוק לאוטובוס. המקלען אשר על החומה ראה אותו בקפוציתו ושטף את האוטובוס באש. שכוב על הרוצח הצליח חיים לראות כי אין איש באוטובוס. חברו להתנדבות לקח את האלונקה והצליח לעבור בשלום את המסר והצי שהבדיל בין האוטו לבין האכסדרה המוגנת. חיים עמד כבר ליד הדלת הקדמית, חניף את רגליו באוויר ויזק בתנופת החוצה. הלגיונר שארב לו ירה בו שני כדורים ששיטעו את גופו, תוך כדי תנופתו באויר. הוא זעק ונסל בין העמודים, פצוע מצעי מוות.

"בשעות הבאות נעשו נסיונות להשיג בקשר את חברת המיקוד, ולהזעיק רכב שיפנה את חיים בעוד מועד לאחד מבתי החולים שבירושלים העברית. שכבר נסס, נשמע באלחוט קולו של המ"ד: 'שולחים לכם עוד מעט רכב פנוי, החוקי מעמד!' כעבור מחצית השעה הופיעו ויזק ויזק מלון ריבולי. חבריו של חיים זרזו את הנחז להתקדם יותר, אך הוא לא הבין מה מאותתים לו וחזר כלעומת שבא. מצבו של חיים החמיר והלך. הוא המשיך להתעוות בכאבו, על שבאה מכונית חילוץ נוספת. עוד הנהג שלח שואל: 'כאן הפצוע צריך לפנות!' — וכבר החלו מקלעי החומה להמטיר על הרכב אש חזקה. הנחז נבהל ונסוג כלעומת שבא.

"חיים מה מפעוץ — ולאחר סוטה איוון לשבח על ידי הרמטכ"ל. כתבתי את הסיפור שלו כמו שסיפרתי אותו עכשיו — ורק לאחר זאת הספיר הרגשתי שעשיתי טעות חמורה. ראיתי לנגד עיני את שני חוריו הזקנים של חיים ועינתה אותי המחשבה שנאמנותי לאמת, גרמה להם צער שאין לו כפרה. השבתי שעד יום מותם תכרסם גם העובדה שבנם לא ניצל — למרות שהוא סיכן את כל כולו, כדי להציל אחרים.

"יום אחד מנשתי ברחוב צנחן שלהם בירושלים. הוא החזיק בידו חוברת שחורה, שהזיאמה חשיבות הצנחנים, ובה הביוגרפיות של חלליה. דיפדפתי בה וידעתי שאני ממחר במחד להגיע לדף של חיים, כדי לדעת מי היה — ומי חוריו.

"בביוגרפיה היה כתוב כך: 'נולד באוקטובר 1937 לחוריו דבורה ואברהם... זכרונם לברכה. אביו טנקיסט בצבא האדום, נפל בזמנים הראשונים למלחמת העולם השנייה. האם נדדה עם חיים בן הארבע בכל רוסיה, תוך חיפוש מתמיד אחר מחסה ומזון. בגודייה מתה מרעב וחיים הילד נדד בבתי יתומים בטאשקנט ובסמרקאנד עד תום המלחמה. בהמשך נדדו הגיע למינכן ושם מצא קרובי משפחה אתם עלה לארץ. בן 30 היה במותו. השאיר אשה ובת בשם דבורה, שנולדה לאחר נפילתו.' ויותר משחשתי הקלה כלשהי לנוכח העובדה שלא הכאבתי לחוריו, חשבתי כי בסיפור הקצר של חיים גופה כל הטראגדיה של העם היהודי בדרך האחרון עם שיש בו משפחות, שאבותיהן נפלו בשערי סטאלינגרד, ובניחן היתומים גדלו ומתו כעבור עשרים וחמש שנה בשערי ירושלים — ובנתינתם של אותם בנים הרוגים נולדות לאחר מותם ושמן על עם סבתך, שנועה מרעב בדרך לסמרקאנד."

ימים ולילות

י"ב בשבט תשל"ט * 9 במרואר 1979

חברה טובה
עמ' 37

סימון מתוודה
עמ' 42

- מונח: הזנח והנזירה**
שרית פוקס
הזנח ישראלי על פניה הכפולים של
אליליהחמין **35**
- האחת ושואה — השניה לא**
משה נתן
על סרטו של קלאודיה וייל, "חברות" **37**
- דה-בוואר והשעת ידידיה דורית לנדס**
הסופרת, החוגגה והממניסית הנודעת
משתתפת בפרס גולדיבל על חייה **42**
- שורשים**
גישה מצולמת נדירה ומגששת עם עולם
יהודי בן אלף שנה, שנבהד למצא **44**
- ג'מוסים, קורמוזנים והחולי-ביצה**
מתכים לאורחים
מנחם רהט
כל מלאי שמורת החולה נפתחו מחדש
לקהל הרחב **46**
- פרידה מנוף יקר**
שלום לחצי האי סיני — באבן, נייר
ומספרים **53**
- פרוסת לחם**
פרום מארוס ברגנד
סיפורו של מנחם מארוס על משאלתו
של ילד על שולחן-הזיתאים **55**
- הזימן שכולם תאמינו לו**
האיש שציר כמו גדולי צירי העבר —
ושם מנחם את כל המאמצים למאבק **75**
- מדורים**
מבט מרחוק
רענן לוריא **41**
- שימושים**
מאיר עוזיאל **49**
- מה שבא**
מירית שם-אור **51**
- צחוק בקו**
רבינו, טלוויזיה **59, 86, 87**
- ארבע כנפות תבל** **62**
המדור הפסיכולוגי
- עדנה כצנלסון** **65**
רומא בית
- ד"ר מ. הלברשטם** **67**
חורשיקוב
- מבחר טרשי חשבון** **71**
עד מלך מתי **73**
רבינו, טלוויזיה **86, 87**

תוכן הענינים

- 21 יום של ים**
יומרהפלה הרפתקני של בחור מנהל,
שיצא כנער-סימן לאיי סיישל **7**
- הכבוד האבוד של יוסף קובו**
עבי לביא
סוחר מבתיים מתלונן, שהמדינה אינה
מודה לו על פעילותו החשאית למענה
בלבנון **41**
- בואו נציל את**
הים התיכון
דב גולדשטיין
ספל קפה עם אדיר שפירא, מנכ"ל רשות
שמורות הטבע **15**
- שרה קליין ואתובח**
המלשתניאי
כחוד מנסים ישראל והפלשתניים להשתלט
על הנפט של מקסיקו — בספר ריעול
ומתח של סופר מקסיקאי נודע **18**
- כשסולימן רחנטל היו**
מלך שער-הגיא
סיפורו של החאן הנטוש בבאב-אל-ואד,
ומדוע אין חופכים אותו לפגינת-חירות **20**
- טוב שם טוב**
אם היו קוראים לו באחטיאר, או אחד
לא היה אומר לו, "תקפוצ ליי" **23**
- האיש שהפין**
מלכות למרגלים
קצין-אספקה אמריקני הצליח ללמוד, כי
התנדבות, רשת-ריגול סובייטית **25**
- מסגדים צומחים**
בבירת המועצות
בבתי"ם חיים 50 מיליון בני דת מוחמד,
החומכים אותה למדינה המוסלמית ה-
המשיכה בגדלה בעולם **28**
- מהדס מלים**
ומפלצת קולנוע
נודד הנצק כשחקן "הבימח" ובכוח הזכרון
החזיר **32**
- אחד דיין**
7
- הכבוד האבוד של יוסף קובו**
41
- בואו נציל את**
הים התיכון
15
- שרה קליין ואתובח**
המלשתניאי
18
- כשסולימן רחנטל היו**
מלך שער-הגיא
20
- טוב שם טוב**
23
- האיש שהפין**
מלכות למרגלים
25
- מסגדים צומחים**
בבירת המועצות
28
- מהדס מלים**
ומפלצת קולנוע
32

אודי הספן
עמ' 7

הכבוד האבוד
עמ' 11

תמונת השער: נגיד-החוב יחודי שצולם ב-1930 ב-
סטאטוב, פולין — אחד התצלומים הנדירים בתערוכה
"דמותם לנגד עינינו", שתפתח ביום א' ב"בית התפוצות"
בת"א (כתבה בעמ' 44-45)